

PALICSI ANZIX

– Hét emlék

A mikor Röszkénél elhagyjuk a magyar határt, és a zizegő kukoricaföldek után elsuhan mellettünk a palicsi víztorony, kicsit mindig összeszorul a szívem. Öröm és keserűség, megint itthon vagyok, bármit jelentsen is ez. Lokális autóbuszban utazom, szegedi *svercerek* között, egy vidám vénaszony a vezetőjük, odadugja a stekk Marlborót a vámosnak, és a visszaúton rám sóz két üveg Napoleon vinjakot,¹ vigyem át. Büszkén mutatom neki a szecessziós tornyot, legyint, látta ő azt már százszor. Láttam én is ezerszer, de a parkerdő mögött ott bújlik a „tündéri tó” – kisebb, mint a Velencei, de nekem hatalmasabb, mint az óceán.

Vasárnap kora délután anya és én kidöcögünk villamossal a palicsi állatkertbe, ami messze földön híres a Tito marsall által adományozott egzotikus vadakról. Tízhektáros terület ez, ahol a jávai csimpánzoknak saját szigetük van, és a bejáratnál egy matuzsálemi kakadupapagáj vár, aki villás farönkön ülve kárálja a déli guszárok² minden dalát. Anyámmal kézen fogva sétálunk a búzló és lomha orozlánok, tigrisek, gepárdok ketrecai előtt – engem csak a múrom ormán gubasztó kőszirti sas nyűgöz le. Nézem, ahogy nem mozdul, és szilánkos tekintettel szemléli az elérhetetlen prédát. Lecsapna ránk, szétmarcangolna és cafatonként benyelne, azután kiöklendezné angyaltollunk – nem maradna belőlünk más, csak egy undorító

szörgombóc. Itt a bamba víziló is, a vastag üveg mögött lapuló kígyók, a zergék és őzek szétfutnak, a kilencöves tatu ki sem dugja az odújából a pofáját. Mutti elmegy a közeli büfébe kabezont³ venni, pár percre magamra hagy. Megbízható négyéves vagyok, rögtön átcsúszok az alacsony fémkorlát alatt, és odanyújtom a fehér gorillának a szendvicsem maradékát. Elveszi, rám pillant időtlen szemével, és mogorván a ketrec sarkába ballag velem. Kitör a hisztéria, egyszerre többen rángatnak vissza, ijedtemben összeszorítom a szám. Szidják a szüleimet, kérdezik, ki fia vagyok, a gorilla meg csak békésen rágcsál. Elmenekülünk a rezervátumból, a narancsitalt is otffelejítjük, nincs a beígért fagyis, sem számon kérő korholás. Anya a villamoskosziban sírással küszködik, nyeli a könnyeit, védtelenül szomorú. „Nagyon veszélyesek ezek a nagy majmok” – mondja, és én nem értem az aggodását. „Kedves volt – gondolom –, szó nélkül elfogadta tőlem a sonkás-paradicsomos kenyeret, pedig csak a felét tudtam neki adni.”

Elemiben a szabadstrand melletti Vértóhoz visznek ki bennünket biológiaórára. Sekély vizét vörösmoszat uralja, nádas partján virágozik a ritka fekete kökőrcsin, osztrák zsálya, kövér aggófű. Cipősdobozokba gyűjtjük és otthon herbáriumba préseljük őket. Takács Zsuzsi a legügyesebb, ő még száratlan csüdfüvet is talál. Később átmegyünk a Palicsihoz fürdeni. Verőfényes szeptember van, a homokos strand néptelen, lökdösődve szaladunk bele a langymeleg tükörbe. Megérkezik a két szerb osztály is, soknyelvű zsvajt vernek vissza szemből a tanyák. Pero ismétlő, már kétszer bukott, az apja büntetésből kopaszra nyíratta. Veszélyesen csendes fiú, ha belekötnek, durván verekszik, mindenki fél tőle. Nekifut a korhadt deszkájú mólónak és hasast ugrik róla. Iszonyút sikolt, odarohannak a felnőttek, véres hab lebeg körülötte. Kievickél egyedül a sekélybe, a bal combját csonka karó szúrta át. Nem szabad kihúzni, megrettenve állunk körülötte, várjuk a mentőt. Férfiként véletlenül újra találkozom velem,

¹ A jugó konyak.

² Gusar = rabló, kalóz (szerb).

³ Üdítőital (szerb szleng).

szembejön a Strossmayer utcán. Késő nyár van megint, rövidnadrágot visel, a lábán ujjnyi vastag, rücskös fehér forradás. „Zdravo – mondom neki –, látom, te sem lettél futballsztár.” „Znaš, brate – feleli mosolyogva –, ideje volt. Legalább letettem a középiskolát.”

Úszni nem Palicson tanultam meg. Tartottam sötétzöld vizétől, hiába csesztetett a többi srác. Sveti Martinra, a horvát halászfaluba vitt le bennünket üdülni többször is a szakszervezet. Ott tempóztam el fulladozva a türkiz Adrián hullámzó távoli stégig, miközben mérgesen kiabált utánam a tanító néni. Hazatérve már én is bátran fogócskáztam, kiszámolóztam a tóban, de az emeletes nagymólóról csak talpast mertem ugrani. Röhögtek rajtam, azután egyszer, remegő térdekkel megpróbáltam egy nyomorúságos fejest. Mellig fúródtam bele a hideg iszapba, büdösen és vakon másztam ki a partra, minden porcikám fáj. Most senki sem röhögött. „Sasszézni kell, mikor becsapódsz, ferdén fölfelé, különben kitoröd a nyakad” – mondta ijedten a Dumi, akivel elengedett a nagyapám. Kedvelt engem ez az izmos nagyfiú és mindig megvédett, ha valaki bántott. A házukban lakott özvegy anyjával, ő volt az utcai késes banda vezére. Néhány év múlva, amikor a sugárúti szerb katonatiszt-gyerekekkel való bicikliláncos leszámolás után a bandát szétverték a szülők és a rendőrség, eltűnt. Hetek múlva találtak rá, a rideg novemberi fagyok idején, felakasztotta magát a kihalt strand egyik kabinjában.

Hetediktől végtelen úszások jöttek: Otterbein Öcsi barátom rábeszélte, hogy menjek vele a Spartacus Klubba. Télen Szabadka belvárosában, az egyik patinás polgárház udvarában rejtőző Fekete fürdőben, kora tavasztól késő őszig pedig a Palicsi-tavon lebegő „olimpiai” medencében edzettünk. Mindig utolsó voltam, kékülte már a szám, úgy igyekeztem. Reménytelenül mutatta nekem a kraul⁴ szabályos technikáját újra és újra a türelmes Ladócki mester, kínlódom kapaszkodtam a falapba, és nem vitt előre, csak csapkodott a két ügyetlen láb. Végül be-

tettek a vízilabda-csapatba, ott meg mindig alányomtak, alig vártam a szárazföldi erősítést és lazítást. A tavat viszont megszerettem, áprilisban bizsergetően szurkálta a bőrömet, mikor hősiezen becsobbantam, a zöldalgák és pontyok elnézően vigyorogtak, kedden és pénteken volt az igazi mulatság. Ingyen bérletet kaptunk a nyitott villamosra, nyolc kilométer, befúj a szellő, lóghatsz az ablakban, nem zavar le a kalauz, sportolók, kölykök, még tiétek a világ.

Az érettségi bankettunkat Palicson ültük, az Ábrahám vendéglőben. Remek társaság, tizenkét fiú és tizenkét lány, a 4/c természet-tudományi osztály. Mit kerestem közöttük, én, hülye, aki kétszer is pótvizsgáztam matekból, és csak úgy tudtam befejezni, hogy Bébi néni megígértette anyámmal, olyan egyetemre enged, ahol nincs osztás és szorzás. Szuper vacsora, vidám hangulat, és rajtam váratlanul végtelen szomorúság hullámzik át: úgy érzem, örökre elvesztettem valamit, őket, magamat talán. Hajnalban becsípve, zajosan kicsődültünk a partra, bezúfolódtunk a zenepavilonba és béna Bergendy-dalokat énekeltünk: *Sajtból van a Hoold...* A Kókai Cok még meg is fürdött, és utána elvitte Kanadába a Marikát. Majd Erzsivel, hites magyar feleségemmel is kirándulunk tavat nézni. A romos Bagolyvár, a Lujza-villa, amiből kaszinó lett, a Nadas étterem, ahol méregdrága a süthalt, a vandálul összetört Zsolnay kékváza, meg a szikkadt famóló, ahol napozás közben belénk köt egy részeg cigány. Zsóka nem tud úszni, Taurus gumimatracon kapaszkodik, nem érti, mire ez a lelkes szeretet, ez a mocsaras fellángolás.

4 ltt: férfi mellúszás. (A szerk.)

Idegen városokban élek évekig, úszom a Balatonban és a Lago di Luganóban, a Dunában és a Neretvában, a La Manche-csatornában és a Fekete-tengerben, az Indiai-óceánban. Gondolatban mindig összehasonlítom őket a Paliccsal: sűrűbb–ritkább, könnyebb–nehezebb, szelídebb–veszélyesebb, de nem kedvesebb egyik sem. A hetvenes években szanalják a tavat, a kékalgák burjánzó virágzása minden élőlényt kipusztított, több száz tonna iszapot kotortak ki a buldózerek. Olvasom a *Magyar Szóban*, hogy megtalálták benne Savoyai Eugén ágyúit: miután 1697-ben Zentánál megverte a török nagyvezír hadait, a zsákmányolt fegyvereket a vízbe dobták, és elnyelte őket a posvány. Itt készíti el Kerekes Laci, a szabadkai neoavantgárd Bosch+Bosch csoport tagja a vajdasági land art⁵ első fontos alkotását. Mészporral szignalista ábrákat húz a repedezett agyagra, a halmúmiák közé: képzelt koordináták alapján berajzolt jeleket, numerikus szimbólumokat, ahol maga az idea a fontos. Átrendezi a természetes teret, miközben semmit sem változtat rajta. Ott áll, villogó szemüvegében, a háttérben, és érthetetlen üzenetet sugároz felénk: „Elmondanám ezt néked. Ha nem unná.”⁶ Egy gyógyíthatatlan művész kísérletei, akit Berlin és a Spree sodrása vár. Később valami ügyes bunyevác parasztgazda bérbe veszi a kiszárított medret és beveti kukoricával. Hurrá, nyaralunk! Van megint tengerünk, hullámzó csuhében lubicolunk, popcorn pattog a fodrán.⁷

Mennyi emlék, mennyi távolodás. Csak nézem, hogy a Kosztolányi család milyen boldog Palicsfürdőn. Egyberészes dresszek, gyerekek labdával, bor, kalács. Áldott Monarchia, hajnali részegség a Logodi utcában, homályban imbolygó fák. És a tó, végtelen szenvedélyeinkbe merülve, szenttelenül csillog vissza ránk.

(Budapest, 2015. szeptember 22.)

⁵ Tájélművészet, a '60-as években kialakult nemzetközi irányzat.

⁶ Idézet Kosztolányi Dezső *Hajnali részegség* (Budapest, 1933) című verséből.

⁷ A tavat 1976-ban feltöltötték, de a pop art nem vert gyökeret vízében.

Lantos Ábel

ERŐLTETETT MENET

– Útinapló

1.

Ez a hely eléggé emlékeztet az otthonomra. Nem pont ugyanolyan, de emlékeztet rá. Nem tudom, hol vagyunk, fogalmam sincs, csak az ország nevét tudom: *Szerbia*. Még egy nevet tudok, azét, ahova majd megyünk: *Németország*.

Már napok óta gyalogolunk a búza- és kukoricamezők takarásában, gondosan elkerülve a betonutakat. Amikor fényes nappal nagy ritkán hosszan elnyúló dombokon kelünk át, egy-egy percre feltűnik előttem a végeláthatatlan síkság, tele aranyló búza- és kukoricamezőkkel, meg még valami növénynyel, amelynek nagy, fekete, tányérszerű virága van sárga szirmokkal, és sok magja, de nem jóízűek. A hullámzó mezőkről eszembe jut a tenger, főleg ha este fúj a szél, és felülről láthatom a nyári holdfényben ezt a hullámzást. Szinte teljesen olyan, mint a csapkodó éjszakai tenger. Az itteni vizek azonban jobbra inkább csak kanálisok, egyáltalán nem emlékeztetnek az otthoni tengerre, hiába víz mindkettő. Korántsem tiszta, égkék a színük, hanem zavarosak és szürkék, meg a partjuk sem olyan tiszta homokos, köves, hanem valami vad, nádszerű növény burjánzik el rajta méter magasan. Kész pokol átvágni ezen. A folyómeder sáros, meg sem közelíti a tenger sima, köves aljátát. Vajon Németországban van tenger?